

Stanovisko Slovenského národného strediska pre ľudské práva k vyst'ahovaniu Rómov v Nových Zámkoch (01.10.2007)

Regionálna zástupkyňa strediska so sídlom v Nových Zámkoch od začiatku monitorovala situáciu obyvateľov rómskej národnosti v meste Nové Zámky, ktorí sa z dôvodu svojho nesúhlasu s poskytnutým náhradným ubytovaním za uvoľnené byty na Kasárenskej a Hradnej ulici v Nových Zámkoch, zdržovali cez deň a v noci na námestí mesta. Keďže popri dospelých osobách sa v ich komunite nachádzali aj maloleté deti, obrátili sme sa na primátora mesta Nové Zámky a prednostu jeho Mestského úradu, ako aj na Úrad práce a sociálnych vecí a rodiny v Nových Zámkoch s upozornením na možné porušovanie práv detí, zdržujúcich sa na námestí v Nových Zámkoch. Od dotknutých inštitúcií najprv osobne ale aj písomne sme žiadali o informáciu ako k situácii došlo, aký spôsob riešenia navrhujú, prípadne aké opatrenia prijmú na upokojenie a odstránenie nežiaduceho stavu.

Pri posudzovaní situácie, či vo vzťahu k občanom rómskej národnosti a ich vyst'ahovaniu z ulíc Kasárenská a Hradná v Nových Zámkoch došlo k ich diskriminácii, bolo potrebné vychádzať z ustanovení základných ľudskoprávných dokumentov. Ústava SR v Čl. 12 zaručuje všetkým *základné práva a slobody, bez ohradu na pohlavie, rasu, farbu pleti, jazyk, vieru a náboženstvo, politické, či iné zmysľanie, národný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, majetok, rod alebo iné postavenie. Nikoho nemožno z týchto dôvodov poškodzovať, zvyhodňovať alebo znevýhodňovať.* Antidiskriminačný zákon zakazuje diskrimináciu z akéhokoľvek dôvodu. Pri dodržiavaní zásady rovnakej zaobchádzania sa musí prihliadať na dobré mravy (spoločnosťou uznávané pravidlá slušnosti a morálky); pri hodnotení otázky prípadného porušovania uvedenej zásady musí existovať rozdiel v zaobchádzaní s prípadnou obeťou v porovnaní s inou osobou, ktorá sa nachádza v rovnakej alebo porovnateľnej situácii.

Z podkladov, ktoré stredisko získalo je možné konštatovať, že v konaní vo veci zabezpečenia náhradného ubytovania pre občanov – neplatičov nedošlo k porušeniu príslušných zákonných ustanovení.

Vo všeobecnej a medzinárodnoprávnej rovine je však potrebné zaujať nasledovné stanovisko. Vyst'ahovanie neplatičov nie je v poslednom čase na Slovensku ojedinelým javom. Spôsob, ako k tomu dochádza vzbudzuje znepokojenie z viacerých dôvodov a na viacerých úrovniach. Vážnu pozornosť si vynucujú špecifické črty tohto javu prejavujúce sa v tendencii odsúvať predovšetkým rómskych obyvateľov z centier miest do iných obcí, ich vytlačanie z lokalít, kde je ich prítomnosť pre majoritu neželaná, a tým vytváranie či rozširovanie etnických get, napätí medzi pôvodným obyvateľstvom a presídlenými komunitami.

Dlhodobé zanedbávanie a tolerovanie problémov s platením nájomného a poplatkov spojených s používaním bytov v obecných domoch, ktoré má množstvo ťažko odstrániteľných príčin, vedie v istých prípadoch k domnienke, že ide o zámerné nekonanie s cieľom počkať na situáciu, keď z dôvodu neplatičstva možno pristúpiť k najradikálnejšiemu a najkrajnejšiemu riešeniu – k vyst'ahovaniu. Nevyužívanie existujúcich nástrojov sociálnej politiky (terénna sociálna a komunitná práca, výstavba nízkošandardných bytov, inštitút osobitného príjemcu) možno považovať za odôvodnenie uvedeného podozrenia.

Je zrejmé, že vyst'ahovanie neplatičov má okrem právneho aj etický rozmer, a to nielen vo

vzťahu k rómskym obyvateľom miest (napríklad kultúrne necitlivé rozhodnutia týkajúce sa vystťahovania), ale aj vzhľadom na to, že často ide o zbavenie sa páľčivého sociálneho problému na úkor inej obce.

Dôležitú rovinu posudzovania tohto javu tvorí aj medzinárodnoprávny kontext. Slovenská republika ratifikovala viaceré medzinárodnoprávne dokumenty týkajúce sa ochrany pred núteným vystťahovaním. Z nich vyplýva povinnosť zabezpečiť ešte pred vykonaním akéhokoľvek vystťahovania väčšej skupiny ľudí preskúmanie všetkých uskutočniteľných alternatív a konzultovať ich s dotknutými osobami. V prípadoch oprávneného vystťahovania, by malo byť vykonané v súlade s medzinárodnými ľudskoprávnymi normami a v zhode s všeobecnými princípmi ľudskosti a primeranosti.

Mimoriadnu pozornosť je v týchto prípadoch potrebné venovať deťom a iným osobám vyžadujúcim osobitnú ochranu. Slovensko ako zmluvná strana Dohovoru o právach dieťaťa sa zaviazala v súlade s podmienkami a v rámci možností urobiť potrebné opatrenia na poskytovanie pomoci rodičom a v prípade potreby poskytnúť materiálnu pomoc a podporné programy, okrem iného najmä v oblasti zabezpečenia bývania. Všetky činnosti týkajúce sa dieťaťa musia brať do úvahy jeho najlepšie záujmy. Štát musí poskytovať dieťaťu primeranú starostlivosť v prípade, keď ju nemôžu poskytnúť rodičia alebo iné zodpovedné osoby.

Vo všeobecnosti platí, že domáce právo štátu by malo byť interpretované spôsobom, ktorý je v zhode s medzinárodnoprávnymi záväzkami. Preto ak sa orgán rozhodujúci o nejakej záležitosti dostane do situácie, keď jedna interpretácia práva by nútila porušovať pakt a druhá by bola v súlade s týmto paktom, medzinárodné právo vyžaduje, aby sa rozhodol pre druhú možnosť.

Samospráva vykonáva originálne kompetencie, ktoré jej ukladajú zákony a prenesené kompetencie, ktorých realizáciu si u nej objednáva štát. Nie je teda len vlastníkom a prenajímateľom nájomných bytov, ale je aj subjektom vlastnej sociálnej politiky, ktorá musí byť v súlade s vnútroštátnym právom, ako aj medzinárodnoprávnymi záväzkami Slovenska.